

УДК 378.22.001.76

ББК 74.584

К 56

Оксана Ковальчук

ПРИНЦИПИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена визначенню та обґрунтуванню принципів підготовки магістрів гуманітарних спеціальностей до інноваційної професійної діяльності. Охарактеризовано сутність інноваційної професійної діяльності. Зазначено специфічні особливості згаданих принципів та їх тісний зв'язок із загальнодидактичними принципами та принципами реформування освіти. Доведено, що лише за умови їх дотримання можна досягти позитивних результатів у підготовці магістрів до інноваційної діяльності.

Ключові слова: принципи, інноваційна діяльність, принципи підготовки магістрів до інноваційної професійної діяльності.

Постановка проблеми. Провідною ознакою сучасного етапу розвитку економіки та суспільства в цілому є їх інноваційний характер, що потребує від системи вищої освіти постійної модернізації програм професійної підготовки з метою забезпечення відповідності потребам ринку праці. Майбутній фахівець повинен вміти адаптуватись у постійно змінюваних умовах, генерувати нові ідеї, творчо мислити, саморозвиватись та самовдосконалюватись. Готовність нової генерації фахівців, магістрів, до інноваційної професійної діяльності набуває особливого значення. Тому, визначення принципів стає доцільним та актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою принципів інноваційної професійної діяльності займалися українські та зарубіжні науковці, а саме: принципи інноваційної освіти (І. Бех, В. Делія, В. Кремень), принципи інноваційної педагогічної діяльності (І. Дичківська, В. Сластьонін,

Л. Подимова), принципи підготовки освітян до інноваційної професійної діяльності (І. Богданова, І. Гавриш, Л. Даниленко, Н. Василенко, О. Кияшко, Н. Клокар, О. Козлова, Г. Кравченко).

Проаналізувавши дослідження вказаних авторів, ми переконливо можемо стверджувати про відсутність єдиних підходів до вирішення зазначеної проблеми.

На думку І. Дичківської, сучасна інноваційна діяльність має відповідати таким основним принципам [6, с. 279]: інтеграції освіти, що передбачає посилену увагу до особистості кожної дитини як вищої соціальної цінності суспільства, на орієнтацію формування громадянина з високими інтелектуальними, моральними, фізичними якостями; диференціації та індивідуалізації освіти, налаштовує на забезпечення умов для повноцінного вияву і розвитку здібностей кожного вихованця; демократизації освіти, дотримання його зобов'язує до створення передумов для розвитку активності, ініціативи, творчості учнів і вчителів, зацікавленої їх взаємодії, широкої участі громадськості в управлінні освітою.

Дослідниця вважає, що для реалізації цих принципів необхідний перехід від нормативної до інноваційної, творчої діяльності, що передбачає зміну характеру освітньої системи, змісту, методів, форм, технологій навчання й виховання. За таких умов метою освіти є вільний розвиток індивідуальних здібностей, мотивів, особистісних цінностей різнобічної, творчої особистості.

В. Делія виокремлює наступні принципи інноваційної вищої освіти: генерації інновацій, активного пізнання і евристичного навчання, відкритості, випередження реальності в практиці і теорії наук, єдності традиції і новаторство, коеволюційності, інтелектуальної власності, співробітництва, системності, навчання на основі інтеграції з бізнесом і виробництвом, безперервності освіти та ін. [5, с. 310].

Серед принципів підготовки освітян до інноваційної професійної діяльності Н. Василенко визначає такі: науковості, інноваційності,

демократизації, гуманізації, індивідуалізації, інформатизації, інтенсифікації, технологізації, самостійності, поваги до особистості, елективності, мотивації, розвитку творчого потенціалу, випереджувальної спрямованості, неперервності, інтерактивності, варіативності та практичної орієнтації [1].

Позиція російських дослідників Л. Подимової та В. Сластьоніна полягає в тому, що інноваційність – це перш за все відкритість, проникність для іншого, відмінність від власного. Вони обґрунтовують принцип інноваційності, який передбачає: діалог, співробітництво і співтворчість, активну творчу позицію, відкритість педагога культурі і суспільству [9, с.103-110].

За дослідженням І. Гавриш, виокремлення такої безлічі принципів не допомагає створенню ефективної системи підготовки освітян до інноваційної професійної діяльності, а ускладнює її. Суттєвим недоліком наведених підходів є те, що їх автори при визначенні принципів підготовки освітян до інноваційної професійної діяльності недостатньо враховували їх закономірності. За визначенням авторки – це об'єктивні, загальні, необхідні, стійкі зв'язки між системою становлення студентів як суб'єктів освітніх нововведень і зовнішніми соціальними й педагогічними системами, а також зв'язки та залежності між її окремими компонентами. Саме це і спричинило суттєві відмінності у позиції науковців із питань виявлення принципів досліджуваного процесу, призвело до звуження можливостей розв'язання завдань формування готовності педагогів до створення, впровадження і розповсюдження освітніх нововведень [4, с.111].

Аналіз наукових джерел свідчить про те, що система принципів підготовки фахівців до інноваційної діяльності не визначена чітко. Тому **метою** нашої публікації є визначення принципів підготовки магістрів до інноваційної професійної діяльності та їх обґрунтування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалізація даної цілі потребувала з'ясування сутності поняття “принципи”. У педагогічній літературі принципи тлумачаться як основоположні ідеї, система головних

вимог до діяльності, поведінки; вихідні керівні положення, філософськи і психологічно обґрунтовані і перевірені практикою [7, с.111]

Загально визнаним є трактування педагогічного принципу як “педагогічної категорії, що є нормативним положенням, яке базується на педагогічній закономірності, характеризує найбільш загальну стратегію розв’язання певного роду педагогічних проблем і виступає одночасно й системотвірним фактором для розвитку педагогічної теорії, і критерієм безперервного вдосконалення педагогічної практики” [2, с.111].

Інноваційна діяльність за своєю сутністю є багатокомпонентною. Науковці визначають її по-різному. Зокрема, як розуміння швидкоплинних процесів; формування нового типу мислення; особистісне розуміння професійної діяльності у системі інших видів діяльності; порівняння результатів якості діяльності з передбачуваними чи запланованими; знання сучасних технологій діяльності. У психолого-педагогічній літературі інноваційну педагогічну діяльність розглядають як багатокомпонентну і таку, що своїм характером, формою та результатами свідчить про здатність суб’єктів освітньої діяльності до генерації ідей, їх втілення, аналізу моніторингових даних і продукування нових педагогічних ідей, оприлюднення результатів, забезпечення умов для їх реалізації у системі освіти [4, с. 33–34]. В. Малихіна, як експериментальну і пошукову діяльність педагогічних працівників з метою розроблення, експерименту, апробації, впровадження і застосування педагогічних інновацій. О. Козлова, як вищий ступінь педагогічної творчості, педагогічного винахідництва, уведення нового в педагогічну практику. Л. Даниленко, І. Гавриш, як розроблення, освоєння й використання нововведень. Н. Клокар, О. Козлова, як вищий ступінь педагогічної творчості, педагогічного винахідництва, уведення нового в педагогічну практику.

У нашому дослідженні увага головним чином зосереджена на підготовці магістрів гуманітарних спеціальностей до інноваційної професійної діяльності. За професійним призначенням фахівець-гуманітарій

готується до здійснення навчально-виховної, науково-методичної та організаційно-управлінської діяльності в різних типах вищих навчальних закладів Їх діяльність є багатофункціональною й сприяє розвитку освіти, науки, виробництва, духовного життя суспільства. Враховуючи професійне спрямування, майбутні фахівці-гуманітарії повинні володіти знаннями основних педагогічних і психологічних дисциплін, володіти концепціями гуманітарних суспільних наук та використовувати їх методи в різних сферах викладацької, науково-дослідницької інноваційної діяльності.

Мета досліджуваного процесу полягає у розвитку творчої особистості на засадах педагогічної інноватики, розвиток гармонійного мислення, сприйняття та імплементація нового, ознайомлення та запровадження інноваційних технологій у практику.

Узагальнюючи різноманітні дослідження українських та зарубіжних вчених щодо сутності та принципів підготовки магістрів гуманітарного профілю до інноваційної професійної діяльності, ми виділяємо такі принципи: інноваційності, гуманізації, системності, науковості та доступності, партнерства і співробітництва, креативності.

Принцип інноваційності полягає у накопиченні магістрами знань, умінь та навичок у сфері педагогічної інноватики (спеціальної дисципліни, що розкриває загальні засади теорії інноваційно-педагогічних процесів). Це знання про нововведення у вищій освіті, закономірності, принципи та умови ефективного перебігу інноваційних процесів, сутність, структуру та особливості інноваційної професійно-педагогічної діяльності, етапи, способи і форми її здійснення, специфіку сучасних педагогічних технологій, методику вивчення передового педагогічного досвіду. Уміння цілеспрямовано застосовувати на практиці педагогічні нововведення, створювати творчу, спільну пошукову діяльність студентів та викладачів, формувати інноваційне мислення.

Принцип гуманізації означає створення умов для формування кращих якостей і здібностей магістра, його особистісного самовираження,

самоствердження, джерел його життєвих сил. Принцип гуманізації передбачає психологічну трансформацію особистості викладача, його перетворення з передавача інформації та контролера діяльності магістра в порадника та консультанта. Тому, у світлі сучасних вимог, навчання магістра постає центром навчально-виховного процесу, а повага до його особистості, розуміння запитів, інтересів, довіра до нього визначаються як основні правила виховання гуманної особистості.

Принцип системності зумовлений логікою науки й особливостями пізнавальної діяльності, яка відбувається відповідно до вікових закономірностей розвитку особистості. Переконливо окреслює значення цього принципу К. Ушинський: “Тільки система...розумна, що виходить із самої суті предметів, дає нам владу над нашими знаннями. Голова, наповнена уривчастими, незв’язними знаннями, подібна до комори, в якій все у безладі й де сам господар нічого не розшукає, і голова, де тільки система без знань, подібна до крамниці, в якій на скриньках є написи, а в скриньках порожньо”. Отже, навчальний матеріал слід вивчати за системним принципом, завдяки чому досягається послідовність навчання: від простого до складного. Цей принцип передбачає системність у викладанні (опору на раніше пройдене при вивченні нового матеріалу, розгляд нового матеріалу частинами, фіксування уваги студентів на вузлових питаннях, продумування системи занять, забезпечення міжпредметних зв’язків), а також системність у роботі студентів (виконання домашніх завдань, систематичне повторення навчального матеріалу, цілеспрямована самостійна робота). Принцип системності повинен забезпечуватися досконалыми навчальними планами і програмами, за якими здійснюється організація навчального процесу.

Принцип науковості та доступності відображає об’єктивні наукові факти, закони, теорії для забезпечення професійної спрямованості навчання магістрів у вищому навчальному закладі. До змісту освіти мають входити тільки достовірні наукові факти та істини без будь-яких спотворень. Цей принцип не може зводитись до простого оволодіння магістрами певною

сумою знань, інтелектуальних умінь та дослідницьких навичок. Його дія заснована на психологічних механізмах наслідування, ідентифікації, учіння і інструментування, актуалізацію наявних можливостей, ресурсів всередині та поза вузівського соціально-наукового середовища з метою формування в магістрів методологічних настанов, що вимагаються, так і на інтенсифікацію потенціалу розвитку їх особистісних характеристик як об'єктів наукового пізнання, спілкування і праці.

При реалізації принципу науковості необхідно пам'ятати принцип доступності навчання, сформульований ще Я. Коменським: від легкого до важкого, від відомого до невідомого, від простого до складного. Реалізуючи зазначений принцип, необхідно відштовхуватись від реального рівня знань та умінь студентів, поступово підвищуючи рівень складності навчального матеріалу; вивчати та враховувати індивідуальні психологічні та вікові особливості кожного студента. Доступність навчання не означає легкість, а функція викладача полягає у тому, щоб стати фасилітатором, помічником, консультантом студентів, стимулюючи їх зусилля, допомогти вловити суть для самостійного вивчення наукових проблем.

Принцип партнерства і співробітництва передбачає опанування учасниками навчально-пізнавального процесу усіх складових культури: знань, досвіду, діяльності, людських взаємин. Система відносин, що виникають в інноваційній освітній діяльності, спрямована на становлення суб'єктно-суб'єктних відносин між викладачем та студентом. Така система докорінно змінює відносини “викладач – студент”, перетворюючи їх у партнерів, які відповідають за результати своєї праці [8, с.122].

Для реалізації досліджуваного принципу необхідно активне включення студентів (магістрів) у пошукову навчально-пізнавальну діяльність, організовану на основі внутрішньої мотивації; спільним пошуком розв'язання наукової проблеми, освітніх та виховних завдань; розробкою спільних проектів; організацією діалогічного спілкування у навчальному і виховному процесі.

Принцип креативності в інноваційній професійній діяльності магістрів полягає у створенні нового, нетрадиційного підходу до вирішення поставлених перед ними педагогічних цілей і завдань, вмінні творчо розв'язувати будь-які професійні проблеми, взаємодіяти з колегами та викладачами. Такий принцип реалізовується шляхом генерації, творчого формулювання й розробки ідей, задумів та проектів у навчальному процесі, створенні умов для свободи сенсу пізнання і форм навчальної діяльності.

Висновки. Отже, виокремивши і обґрунтувавши принципи підготовки магістрів гуманітарних спеціальностей до інноваційної професійної діяльності, ми стверджуємо, що лише у своїй взаємодії та послідовному застосуванні зазначених принципів можна досягти позитивних результатів у професійній діяльності.

Проведене дослідження не вичерпує зазначених проблем, пов'язаних з підготовкою магістрів до інноваційної діяльності. Перспективними напрямками вбачаємо виокремлення організаційно-педагогічних умов підготовки магістрів гуманітарних спеціальностей до інноваційної професійної діяльності та визначенні критеріально-рівневої характеристики досліджуваного феномену.

Список використаних джерел

1. Василенко Н.В. Підготовка керівників загальноосвітніх навчальних закладів до інноваційної діяльності: Монографія / Н.В. Василенко – Вінниця: ПП «ТД «Едельвейс і К», 2010. – 224 с.
1. Андреев В. И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности. – М.: Изд-во МГУ, 1988. – 238 с.
2. Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: Монографія./ Л.М. Ващенко – К., 2005.
3. Гавриш І.В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності: дис. ...доктора пед.наук : 13.00.04. / Ірина Миколаївна Гавриш. – Харків, 2006. – 573 с.

4. Делия В.П. Формирование и развитие инновационной образовательной среды гуманитарного вуза: Научное издание / В.П. Делия. – М.: ООО «ДЕ-ПО», 2008. – 484 с.
5. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав., 2004. – 352 с.
6. Максимюк С.П. Педагогіка : Навчальний посібник / С.П. Максимюк. – К.: Кондор, 2005. – 667 с.
7. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) / В.Г. Кремень. – К. : Грамота, 2003. – 216 с.
8. Сластьонин В.А., Подымова Л.С. Педагогика: инновационная деятельность / В.А. Сластьонин, Л.С. Подымова. – М.: ИЧП «Издательство Магистр», 1997. – 308 с.

Kovalchuk O.M. Principles of Masters' of Arts Training to Innovative Professional Activity.

The article is devoted to the definition and argumentation of principles of Masters' of Arts training to innovative professional activity. The nature of innovative activity is characterized. The specific features of these principles are mentioned and their close connection with general didactic principles and principles of reformation of education. It is proved that it is possible to achieve positive results only following the principles of Masters' training to innovative activity.

Key words: principles, innovative activity, principles of Masters' of Arts training to innovative professional activity.